

แนวทางการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ในยุคดิจิทัลที่เหมาะสมกับผู้เรียน **วัยสูงอายุ**

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

แนวทางการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ในยุคดิจิทัลที่เหมาะสมกับผู้เรียนวัยสูงอายุ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ดำเนินการศึกษาวิจัยรูปแบบและแนวทางการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สมัยใหม่ในยุคดิจิทัลที่เหมาะสมกับผู้เรียนวัยสูงอายุกว่ร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจ/ศึกษารูปแบบการใช้งานและผลสัมฤทธิ์ของแหล่งการเรียนรู้สมัยใหม่ในยุคดิจิทัลที่เหมาะสมกับผู้เรียนวัยสูงอายุ และวิเคราะห์ทิศทาง แนวโน้มการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สมัยใหม่ฯ รวมถึงพัฒนารูปแบบ และแนวทางการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สมัยใหม่ในยุคดิจิทัลที่เหมาะสมกับผู้เรียนวัยสูงอายุ และสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมไทยและสังคมโลก โดยเอกสารเรื่อง “แนวทางการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลที่เหมาะสมกับผู้เรียนวัยสูงอายุ” ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อให้บริการทางการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนวัยสูงอายุ นำไปเป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในช่วงวัยดังกล่าว

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ขอขอบคุณคณะนักวิจัยที่ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยรูปแบบ และแนวทางการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สมัยใหม่ในยุคดิจิทัลที่เหมาะสมกับผู้เรียนวัยสูงอายุ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานเอกสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อบุคลากรทางการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนวัยสูงอายุ ต่อไป

(นายสุภัทร จำปาทอง)

เลขาธิการสภาการศึกษา

สารบัญ

หน้า

แหล่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับผู้เรียนวัยสูงอายุมีความสำคัญอย่างไร ? 1

แหล่งการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ 3

การใช้งานแหล่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของผู้เรียนวัยสูงอายุ 4

ทิศทางแนวโน้มของการใช้งานและการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สมัยใหม่
สำหรับผู้เรียนวัยสูงอายุ 8

รูปแบบและแนวทางการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
ในยุคดิจิทัลของผู้เรียนวัยสูงอายุ 9

ตัวอย่างแหล่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของผู้เรียนวัยสูงอายุ 12

แหล่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล สำหรับผู้เรียนวัยสูงอายุมีความสำคัญอย่างไร ?

สังคมไทยกำลังเปลี่ยนผ่านไปเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ หรือที่เรียกว่า “Aged society” และยังคงมีแนวโน้มของการเปลี่ยนผ่านและเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

และต่อเนื่อง การเตรียมความพร้อมของประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันให้ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างเพียงพอตามความเหมาะสม

ในด้านการศึกษานับว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากในปัจจุบันประชากรวัยแรงงานลดลง วัยสูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จึงมีการขยายระยะเวลาการทำงาน ส่งเสริมให้มีการทำงานหลังเกษียณ ผ่านการเสริมทักษะในการดำรงชีวิต ทักษะทางอาชีพ รวมทั้งมีการเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีให้แก่ผู้สูงอายุ จึงต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุ โดยอาจส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุผ่านแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและมีประโยชน์ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวและก้าวทันต่อบริบทของความเปลี่ยนแปลง ทั้งยังเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สมัยใหม่ที่เหมาะสมกับผู้เรียนวัยสูงอายุ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้าถึงการบริการทางการศึกษา และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพและตามความสนใจก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข

วัยสูงอายุ

หมายถึง บุคคลผู้มีอายุตั้งแต่หกสิบปี ขึ้นไป

แหล่งการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ

แหล่งการเรียนรู้

หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และประสบการณ์ที่เสริมให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต

ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ทางกายภาพ และแหล่งการเรียนรู้ ดิจิทัล

- **แหล่งการเรียนรู้ทางกายภาพ** หมายถึง แหล่งการเรียนรู้ที่เป็น สถานที่ เช่น วัด โรงเรียน ห้องสมุด และเป็นสถานที่ทางธรรมชาติต่าง ๆ เช่น แม่น้ำ ภูเขา เป็นต้น

- **แหล่งการเรียนรู้ดิจิทัล** หมายถึง แหล่งการเรียนรู้ที่มีการจัดเก็บ รวบรวม สืบค้น และใช้งานในรูปแบบดิจิทัล

การใช้งานแหล่งการเรียนรู้ ในยุคดิจิทัลของผู้เรียนวัยสูงอายุ

การใช้งานแหล่งการเรียนรู้ของผู้เรียนวัยสูงอายุในปัจจุบัน

แหล่งการเรียนรู้ทางกายภาพ 3 อันดับแรก ที่ผู้สูงอายุต้องการไปใช้มากที่สุด ได้แก่

1. วัดและสถานที่สำคัญทางศาสนา
2. แหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเพณี/วัฒนธรรมในท้องถิ่น
3. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ เช่น น้ำตก ทะเล ฯลฯ

จะเห็นว่าผู้สูงอายุมีความต้องการไปใช้แหล่งการเรียนรู้ประเภทวัดและสถานที่สำคัญทางศาสนามากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า วัดและสถานที่สำคัญทางศาสนา ยังคงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ ประกอบกับความเคยชินและความผูกพันกับสถานที่เหล่านี้ ตลอดระยะเวลาของการเติบโตมาของผู้สูงอายุแต่ละคน ทั้งนี้ ผู้สูงอายุยังคงต้องการให้มีแหล่งการเรียนรู้ประเภทโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกในต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุด้วย

แหล่งการเรียนรู้ดิจิทัล 3 อันดับแรก ที่ผู้สูงอายุนิยมใช้มากที่สุด ได้แก่

1. ไลน์ (LINE)
2. เฟสบุ๊ก (Facebook)
3. อีเล็กทรอนิกส์เมลล์ (E-mail)

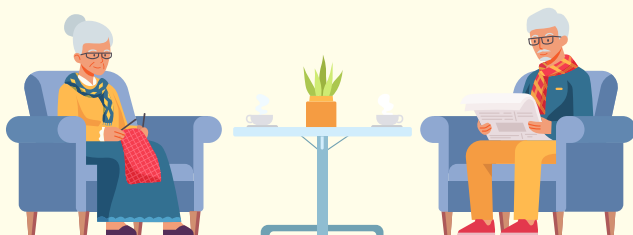
ผู้สูงอายุมักการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารและการติดต่อสื่อสารระหว่างกันในชีวิตประจำวัน ซึ่งผู้สูงอายุสามารถใช้อินเทอร์เน็ตในการเชื่อมต่อและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้

อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุยังคงรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จากโทรทัศน์เป็นหลัก และเห็นด้วยที่จะมีแหล่งรวบรวมความรู้ดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น แต่แหล่งรวบรวมความรู้เหล่านี้จำเป็นจะต้องอยู่ในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย ใช้งานได้ง่าย ไม่ซับซ้อน เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่ค่อนข้างมีอายุมากแล้ว ความถนัดหรือความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ จึงเป็นเรื่องยากสำหรับผู้สูงอายุที่จะทำความเข้าใจ

ความต้องการของผู้สูงอายุในการรับบริการจากแหล่งการเรียนรู้

ความต้องการของผู้สูงอายุในการรับบริการจากแหล่งเรียนรู้ พบว่า ผู้สูงอายุต้องการให้จัดสถานที่เพื่อการเรียนรู้เฉพาะสำหรับผู้สูงอายุมากที่สุด เช่น ศูนย์การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ หรือ โรงเรียนผู้สูงอายุ ในส่วนของการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้ว ควรปรับปรุงห้องน้ำให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ รวมทั้งดูแลเรื่องของความสะอาด จัดให้มีอาหารและเครื่องดื่ม และละเว้นค่าธรรมเนียมการเข้าชมสำหรับผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่าทำเลที่ตั้งของแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถเดินทางไปได้สะดวก จะทำให้ผู้สูงอายุเข้าถึงบริการแหล่งการเรียนรู้ได้มากยิ่งขึ้น และบริการรถรับ-ส่ง รวมถึงที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุ ล้วนแล้วแต่เป็นความจำเป็นที่แหล่งการเรียนรู้ควรจัดให้มี

สภาพของแหล่งการเรียนรู้ของประเทศไทยและต่างประเทศ

แหล่งการเรียนรู้ของประเทศไทย

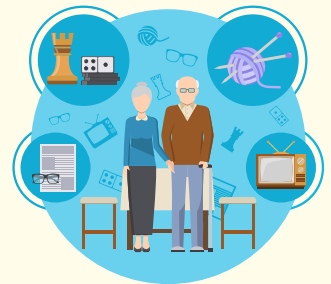
แหล่งการเรียนรู้ส่วนใหญ่ในประเทศไทย ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้ดีเท่าที่ควร ทั้งด้านการให้บริการต่างๆ รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีความจำเป็น

ต่อผู้สูงอายุ ทั้งนี้อาจมาจากหลายสาเหตุหลายปัจจัยประกอบกันรวมทั้งการดำเนินงานที่เกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย

แหล่งการเรียนรู้ของต่างประเทศ

แหล่งการเรียนรู้ส่วนใหญ่ในต่างประเทศ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้ดี ทั้งด้านการให้บริการในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีความจำเป็นต่อผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม

**แหล่งการเรียนรู้ของไทยและต่างประเทศ
ยังคงใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางหนึ่ง
ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ
การให้บริการแหล่งการเรียนรู้**

ทิศทางแนวโน้มของการใช้งานและการพัฒนา แหล่งการเรียนรู้สมัยใหม่สำหรับผู้เรียนวัยสูงอายุ

ทิศทางแนวโน้มของแหล่งเรียนรู้สมัยใหม่สำหรับผู้เรียนวัยสูงอายุ พบว่าแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุเป็นได้ทั้ง 2 ลักษณะ คือ (1) แหล่งการเรียนรู้แบบสถานที่หรือออฟไลน์ (Offline) และ (2) แหล่งการเรียนรู้แบบดิจิทัลหรือออนไลน์ (Online) ทั้งนี้ ในการเลือกใช้แหล่งการเรียนรู้ของผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับช่วงอายุ ความพร้อม และความสนใจของผู้สูงอายุในการเลือกใช้ นอกจากนี้ แหล่งการเรียนรู้ของผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะเป็นการผสมผสานระหว่างแหล่งการเรียนรู้แบบเดิมและแหล่งเรียนรู้แบบดิจิทัลในรูปแบบการเรียนรู้แบบครบวงจร (Learning Complex Center)

รูปแบบและแนวทางการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ในยุคดิจิทัลของผู้เรียนวัยสูงอายุ

รูปแบบการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของผู้เรียนวัยสูงอายุ

รูปแบบของแหล่งการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ควรจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุ ได้อย่างครอบคลุม สามารถเข้าถึงและเรียนรู้ได้ง่าย ทั้งแหล่งการเรียนรู้ในรูปแบบของสถานที่ หรือรูปแบบ แอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ โดยที่ผู้สูงอายุสามารถ เลือกใช้ได้ตามความสนใจผ่านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามศักยภาพและเหมาะสมกับช่วงวัย และเปิดโอกาส ให้ผู้สูงอายุได้พบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ระหว่างกันด้วย ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมกันขับเคลื่อนและสนับสนุนการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของตน อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การเข้ามามีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจาก เทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ ในปัจจุบันคนรุ่นใหม่จะสามารถเรียนรู้และถ่ายทอด ให้ผู้สูงอายุได้เข้าใจถึงขั้นตอนการใช้งานได้เป็นอย่างดี เป็นการสร้างสัมพันธภาพ ที่ดีและช่วยลดช่องว่างระหว่างวัยด้วย

แนวทางการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สมัยใหม่ สำหรับผู้เรียนวัยสูงอายุ

แนวทางการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สมัยใหม่สำหรับผู้เรียนวัยสูงอายุ ควรออกแบบกิจกรรมในรูปแบบของระบบออนไลน์และออฟไลน์ โดยรูปแบบออนไลน์ มีลักษณะเป็นแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือที่สามารถใช้งานผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ส่วนรูปแบบออฟไลน์ จะมีลักษณะเป็นสถานที่แหล่งการเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุสามารถเดินทางเข้าไปใช้บริการได้ตามความสนใจของตนเอง ทั้งนี้ ในการออกแบบกิจกรรมต่าง ๆ นั้น จะต้องยึดตามความต้องการของผู้สูงอายุเป็นหลัก

การออกแบบกิจกรรมในระบบออนไลน์ (Online) และออฟไลน์ (Offline)

1. สามารถเข้าถึงสะดวก ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน
2. ผู้สูงอายุสามารถมีส่วนร่วมสร้างสรรค์เนื้อหา แบ่งปันความรู้
3. มีกิจกรรมที่หลากหลาย เนื้อหามีความเหมาะสม
4. มีความปลอดภัย
5. มีความน่าสนใจ
6. มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์

ตัวอย่างแหล่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของผู้เรียนวัยสูงอายุ

กิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่ดี
ให้กับผู้สูงอายุ

“ห้องสมุดชุมชน”

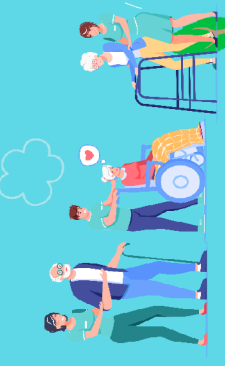
ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึง เรียนรู้
และสืบค้นข้อมูลความรู้
จากแหล่งข้อมูลต่างๆ
ได้ตามความสนใจ ทั้งยังสามารถ
แบ่งปันความรู้ที่ตนมีให้แก่ผู้อื่นต่อไปได้

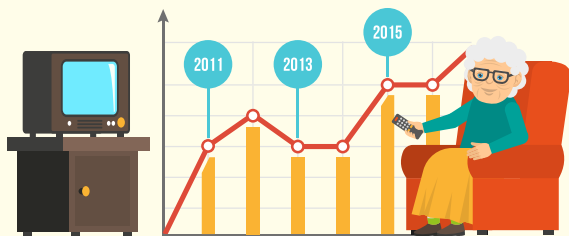
ผู้สูงอายุมีโอกาสดพบปะ
แลกเปลี่ยนความเห็น
และทำกิจกรรมร่วมกันได้

การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก
ในด้านต่างๆ ให้แก่ผู้สูงอายุ
เช่น ราวจับ ทางลาด เป็นต้น

เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์การเรียนรู้
คอยให้ความช่วยเหลือและดูแล
ความปลอดภัยให้กับผู้สูงอายุ

การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สมัยใหม่ในยุคดิจิทัล

สำหรับผู้เรียนวัยสูงอายุ

มีความสำคัญและจำเป็น ทั้งนี้เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับ

ผู้สูงอายุในการปรับตัวและสามารถก้าวทัน

ต่อบริบทของความเปลี่ยนแปลง

ทั้งในและต่างประเทศได้อย่างเหมาะสมและ

มีคุณภาพ ตลอดจนการมีทักษะที่จำเป็น

ในศตวรรษที่ 21

คณะผู้จัดทำเอกสาร

ที่ปรึกษา

ดร.สุภัทธร จำปาทอง

ดร.สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์

ดร.อุษณีย์ ธโนศวรรย์

นายสำเนา เนื้อทอง

เลขาธิการสภาการศึกษา

รองเลขาธิการสภาการศึกษา

รองเลขาธิการสภาการศึกษา

ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษา

และพัฒนาการเรียนรู้อย่าง

คณะผู้วิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐญา นาคะสันต์

ดร.นุชจรี บุญเกิด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวณัฐ นาคะสันต์

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยคานาซาว่า ประเทศญี่ปุ่น

ผู้พิจารณารายงาน

ดร.ประวีณา อัสโย

ผู้อำนวยการกลุ่มมาตรฐานการศึกษา

บรรณาธิการและเรียบเรียงเอกสาร

ดร.วิภาดา วานิช

นางสาวสุชาดา กลางสอน

นางสาวภควดี เกิดบัณฑิต

นักวิชาการศึกษาชำนาญการ

นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

ดร.ประวีณา อัสโย

นางสาวกรกมล จึงสำราญ

นางสุวรรณา สุวรรณประภาพร

ดร.วิภาดา วาณิช

นางสาวอุบล ตริรัตน์วิเศษ

นายพรพรม เทพเรืองชัย

นางสาวนุรียา วาจิ

นางสาวสุชาดา กลางสอน

นางสาวภคคดี เกิดบัณฑิต

ผู้อำนวยการกลุ่มมาตรฐานการศึกษา

นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ

นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ

นักวิชาการศึกษาชำนาญการ

นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

(ก.ย. 2560 - ม.ค. 2563)

นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

กลุ่มมาตรฐานการศึกษา

สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาระบบเรียนรู้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

โทรศัพท์ 0 2668 7123

โทรสาร 0 2243 1129

Website : www.onec.go.th

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

99/20 ถนนสุขุวิทัย เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

โทร. 0 2668 7123 โทรสาร 0 2243 1129

